

KE ZMĚNÁM V CHARAKTERU SOUČASNĚ SPISOVNÉ RUŠTINY

Zdeňka Trösterová

Spisovný jazyk je, jak známo, do značné míry fenomenem umělým, kultivovaným generacemi spisovatelů a lingvistů. Proto je každý za spisovných jazyků svébytným útwarem, jehož charakteristické rysy jsou podmíněny celým komplexem faktorů nejen úzce lingvistických, ale i extralingvistických. Existuje typologie spisovných jazyků,¹ jako svébytná vědecká disciplína se v 20. století zformovala teorie spisovného jazyka a historie spisovných jazyků (se zřetelem ke konkrétním spisovným jazykům, o nichž je řeč).² I když vývoj společnosti, změny společenských formací apod. se v národním jazyce odrážejí jen zprostředkovaně a zasahují především lexikon, v oblasti spisovného jazyka je jejich dopad citelnější. Svědčí o tom i takové termíny, jako *jazyková politika*, *jazykové plánování* (anglický termín *Language planning*) atd. Jednotlivá období a jednotlivé školy preferují kromě obecnějších hledisek vždy i specifickou problematiku, tak v Pražské jazykovědné škole se např. věnovala zvýšená pozornost pojmu tzv. *dobrého autora*, v současné době se zkoumá především *jazyková situace*, bez jejíž znalosti nelze místo spisovného jazyka v diapazonu jiných jazykových útvarů identifikovat.³ Určité jevy jsou závažné jen pro jediný konkrétní spisovný jazyk, jiné pro skupinu jazyků geneticky nebo typologicky příbuzných nebo prostě nacházejících se v daný moment v obdobných podmínkách, ještě jiné nabývají v určitém časovém období všeobecnější platnosti a mohou se stát až jakousi módní záležitostí. Jde jednak o samy fakty promítající se v jazyce, jednak o přístup k interpretaci těchto faktů - v oblasti spisovného jazyka je např. velmi důležité a zpětně se promítá do jeho podoby, jak je hodnoceno užítí tzv. nespisovných prvků, variantních tvarů, zda se za ideál považuje stabilní pevná norma, nebo se i teoreticky připouští výhodnost existence a určitá rovnocennost variant apod. Byla období, v nichž se kladl důraz na vylučnost spisovného jazyka, jiná prosazovala jeho demokratizaci.⁴ Do podoby spisovného jazyka se promítá preferovaný životní styl v širokém slova smyslu, který zahrnuje i filozofické přístupy a estetické názory, vědní metodologii a koneckonců všechny oblasti života. V současné době je to tzv. *postmodernost*, o níž toho však zatím mnoho nevíme a teprve se začínáme s tímto pojmem seznamovat.⁵ Podle jednoho z autorů, kteří se touto problematikou zabývají, "můžeme očekávat kladný poměr k variabilitě jazyka, nikoli jen u lingvistů, ale i u řadových mluvčích, kteří hodnotí jazyk v promluvách. Etnické, sociální, místní a jiné variety jazyka jsou v postmoderním typu kladně hodnoce-

ny. Vede to k posílení multilingvalismu a multikulturalismu a rovněž k míšení dialektů, stylů a jiných variet. ... Míšení spisovné a obecné češtiny, dnes již široce praktikované i v semiformalních a formálních kontextech, se pravděpodobně dále prohloubí. V postmoderních systémech se uvolňuje standardizace a kodifikace jazyka vůbec...⁶. V duchu takto proklamovaných postojů tedy nepřekvapuje, že např. rubrika *Ze společnosti - Z českých luhů a sálů* časopisu *Mladý svět* (autor M. Zajíc) je od 1. čísla ročníku 1993 psána obecnou češtinou, lépe řečeno smесicí obecné a spisovné češtiny, srov.: "Nepišu moc spisovně, to proto, že mi máma říkala, abych mluvil, jak mi zobák narost. Když jsme se v redakci připravovali na nový ročník, tak jsme si řekli, že musíme čtenářovi podat ruku, že rubrika *Ze společnosti* bude celá stránka a že tam budou převážně fotky a dostal jsem to za úkol já. Před vánocema bylo moc různé recepce, já si vybral premiéru *Prodaný nevěsty* od Smetany a Sabiny v Národním divadle, protože mi přišlo hezky, aby v prvním čísle českého Mladého světa byla typicky česká detektivka." (MS 1, XXXV. ročník, 1993, s. 7)

Náš příspěvek však chce být zamyšlením nad podobou současné spisovné ruštiny. Materiál samozřejmě nelze obsáhnout v plné šíři, ponecháváme stranou jazyk umělecké literatury, vycházíme z žurnalistických žánrů (s vědomím jejich specifiky). Jestliže někteří lingvisté v nedávno době navrhovali změnit termín *spisovný jazyk* termínem *standardní jazyk*, pak to mělo opodstatnění především v oblasti jazyka masmédií a jazyka "úředního styku". Normovaný a "normalizovaný" standardní jazyk má samozřejmě své výhody, vyhovuje středně vzdělaným vrstvám obyvatelstva, lze ho na poměrně slušné úrovni zvládnout i jako jazyk nematěřský (tedy méně či více "cizí", viz např. poměr ukrajinštiny, běloruštiny a ruštiny z jedné a jazyků např. Střední Asie a ruštiny z druhé strany). I když žurnalistický styl samou svou podstatou tíhne k aktualizaci jazykového vyjádření, je jeho inherentním rysem zároveň i to, že aktualizovaná vyjádření svou novost a neotřelost rychle ztrácejí, přecházejí v klišé a fráze. Navíc tam, kde lze mluvit jen o něčem (tedy ne o všem) a jen jistým způsobem, jak tomu bylo po celou dobu stagnace, se samozřejmě zúžený výběr témat a předem daný úhel jejich zpracování musí odrážet i na jazykovém ztvárnění, takže jazyk sovětského tisku byl skutečně jazykem standardním, který málokdy překvapil. Nás rusisty tak utvrzoval v domněni, jak dobře jsme zvládli spisovnou ruštinu. Vždyť četba denního tisku nás jen výjimečně přiměla sáhnout po slovníku (a to i v případech renomovaných časopisů, jako byl např. *Sputnik* nebo *Ogoňok* - dokonce ještě i v období perestrojky), gramatické konstrukce vcelku byly interpretovatelné na základě znalosti zhruba poválečných příruček (z nichž však dodnes za přesahující běžnou úroveň lze pokládat *Příruční mluvnici ruštiny pro Čechy I, II*, snad právě pro to, co ji bylo někdy vytýkáno, že pracovala převážně s jazykovým materiálem klasické umělecké literatury). Dnes stačí sáhnout po jakémkoli čísle ruských novin (konkrétně máme na zřeteli hlavně noviny *Moskovskije novosti* a *Literaturnaja gazeta* - dále MN a LG), abychom se přesvědčili, že ruština je "jiná". Samozřej-

mě záleží i na konkrétním žánru, jiná je situace v úvodníku a jiná v reportáži či fejetonu. Zvláště čtení posledních dvou útvarů nás burcuje z letargie a sebeuspokojení - celkovému obsahu ještě samozřejmě rozumíme, ale narážíme nejen na neznámá "slovička" (to je zcela pochopitelné), ale i na nové (?) konstrukce, slovní spojení, nezvyklou organizaci textu.

Pokusme se některé z těchto problémových okruhů osvětlit na příkladech. Nová skutečnost samozřejmě přináší nové pojmy a pro ně nové termíny, před několika lety to byla *перестройка*, dnes např. *госблаготворительность*, *неконкурентоспособность*, *неплатежеспособность*, *переподготовка*, ale především celá řada slov přejatých, hlavně z angličtiny, ale i z jiných jazyků, která se v ruštině objevují buď nově, nebo byla známá již dřív, ale nyní prudce stoupá jejich frekvence. Srov. např. v abecedním pořádku *банкротство*, *бизнес*, *бизнесмен*, *брокер*, *валютная биржа*, *ваучер* (= *приватизационный чек*), *коммивояжер*, *конверсия*, *кредит*, *лобби*, *менеджер*, *ноу-хау*, *офис*, *приватизация* atd. Některá z těchto slov jsou ostatně velmi frekventovaná i v našem tisku, smysl jiných si domyslíme spíše z kontextu: *Политика руководителей предприятий и трудовых коллективов* тоже сыграла немаловажную роль в сдерживании безработицы. *Руководитель предприятия советского образца* является президентом *минигосударства*... И сегодня он мэр небольшого города, управленец, собственник, *коммивояжер* и снабженец в одном лице. MN 6/12 1992, s. 15 (?), pokud neznáme franc. *commisvoyageur* = obchodní cestující). Jde většinou o slova-termíny a publicistika, jako již mnohokrát v historii, hraje úlohu prostředníka, který s terminologií (dnes hlavně ekonomickou) seznamuje široké čtenářské vrstvy a stírá tak úzce terminologický charakter daných slov. V tomto směru tedy nejde o proces nový, ani přílivu cizích slov se spisovná ruština nikdy moc nebránila, vždy jí byly cizí puristické tendence, i když i v této oblasti lze zaznamenat pohyb, záměnu vžitého termínu alespoň "napůl" domácího původu termínem cizím, srov. *капиталовложения* = *инвестиции*: К тому же налоговое законодательство в России сегодня не стимулирует *инвестиции*. Проведение приватизации также не даст притока *инвестиций*. MN 6/12 1992, s. 15 (slovo je dokonce zopakováno, vžitého termínu není užito ani jako synonyma se stylistickým záměrem vyhnout se v bezprostředně následujícím textu stejné slovní jednotce). S týmž kořenem i *инвестор*, *инвестировать*.

Spojovat jevy tohoto druhu s "postmoderním postojem" by asi bylo zbytečné, i když se pro něj za typický jev pokládá internacionalizace: "Jde např. o otázky interference z angličtiny či jiných jazyků mezinárodní komunikace a o puristické či jiné tendence vznikající na této základně." (viz pozn. 6, s. 149).

Nám však jde v našem zamyšlení spíše o protipól takových novinových rubrik, jako je ekonomika či politika, které jsou do jisté míry dodnes poplatné "витию словес", rozšířenému již od doby platnosti hesla "Moskva - třetí Řím" (a ještě nedávno v tomto duchu, i charakterem spisovného jazyka, přes všechnu slovy proklamovanou demokratizaci, jakoby "Советский сваз - третий Рим").

Všimněme si proto z MN spíše jazyka rubriky mající bližší k "бмгу" a nazvané *Так мы живем*, v posledních číslech ostatně již nahrazené celostránkovou inzercí (konečkonců i v tom se něco odráží). Tato rubrika jakoby reflektovala nejen, "jak žijeme", ale i "jak mluvíme". Slovní zásobu připomeneme spíše jen pro pořádek: mnoho slov z hovorové ruštiny, slov, jež mají ve slovnících charakteristiku *hov. pejor., pejor.*, např. *балбес* (klacek), *крепши* (pořízek), *воронья* (o lidech: zlodějská sebranka, banda). Ostatně novinář by nebyl novinářem, kdyby si nepohrával i s těmito slovy: *Магазин "Фермер"*, взявший курс на продукцию со своего подсобного хозяйства, и акционерское общество "Рязанский торговый дом", пополняющее авоськи граждан, - лишь редкие ласточки среди горластого *воронья*. MN 3/5 1992, s. 24. Slova označující nové skutečnosti, viz české *bezdomovec*, rus. *бомж*, o němž většinou nevíme, že je lze "rozšifrovat", srov. text: *Бомжем Василия назвать нельзя, поскольку у него есть каморка на Безбожной, нельзя назвать и бозом (без определенных занятий), поскольку занятие у него все-таки есть...* MN 3/5 1992, s. 24 (takže *бомж* - *без определенного места жительства*). Slova zcela nespisovná, z oblasti tzv. *prostorečija*, samozřejmě hlavně v přímé řeči: *Народ замотился; У кого есть бабли, как пил, так и пьет.* MN 3/5 1992, s. 24. "Metaforický způsob" nominace: *хрусталь - прázdné lahve, jejichž сбиранием се získávají peníze на nové пítí.* Pojmenování s emocionálně zabarvenými sufiky: *Бревна-то народец растащил потихоньку...* MN 3/5 1992, s. 24. V téměř příkladu částice s odstínem hovorovosti až dialektního zabarvení: *бревна-то* - obdoba postpozitivního členu). Zdrobnělá pojmenování: *Главное, народ замотился. Вроде бы прилично одетый, богатенький, выпил лимонку - бутылочку в чемоданчик.* MN 3/5 1992, s. 24.

Závěr posledního příkladu nás z oblasti slovní zásoby uvádí již do problematiky specifických konstrukcí, v daném případě eliptických. O ruštině je známo, že využívá elipsy poměrně často,⁸ a to nejen v lexikalizovaných případech, jako *родился в сорок пятом*, ale i tam, kde jde o elipsu kontextovou nebo konsituacní, popř. elipsu téžící z existence obligatorní (verbální či jiné) vazby nebo obvyklosti slovního spojení. Z četných příkladů srov.: *С третьего / - / спускался Иван Трофимович, шел к трамваю, ехал к смене на свой бывший / - / Михельсона...* MN 28/6 1992, s. 24; *Победив социализм, отличающийся, как теперь известно, низкой производительностью труда, мы вступаем в капитализм, отличающийся жуткой интенсивностью, эффективностью и всем прочим. Видимо, чтобы не портить эту картину нашим низкопроизводительным (-), мы угомонились во все.* MN 28/6 1992, s. 24. *А кто такого не видел, не слышал даже о таком некогда, тот пусть и обобщает. Относительно пресупевшей в трудах и созидании страны, которую иуды гайдары довели (-).* MN 28/6 1992, s. 24. *К ним в деревню приезжали люди (здесь, как он выяснил, их называют "челноки"), (-) это и делали.* MN 25/10 1992, s. 4. *Мůže jít i o elipsu rozsáhlejšího celku, srov.: Бревна-то народец растащил потихоньку, а это тяжеленькое.* MN 3/5 1992, s. 24 (= a proto tady zůstalo a neukradli ho).

Elipsa je samozřejmě jen jeden ze způsobů ekonomie jazykových prostředků, existují i nezvyklá spojení lexikální, nahrazující explicitnější a rozsáhlejší jazykové vyjádření: Цены чуть ниже московских, только ведь Москва сейчас для *рублевых жителей* самая дорогая столица мира. MN 3/5 1992, s. 24 (srov. české *valutoví cizinci*).

Z oblasti hovorové ruštiny nebo útvarů ještě více snížených (tj. vlastně s nižší prestižností, neboť až dosud byla prestižnost jedním z příznaků spisovnosti) pronikají slova a obraty, jež dosud pro spisovný jazyk byla "tabu", např. slovo *нету*: ... вот до чего страну довели эти сильно ученые, среди которых, между прочим, ни одного русского *нету*. MN 28/6 1992, s. 24. (V této souvislosti se přímo nabízí připomenout jazykovou anekdotu, kterou jsem zaznamenala na jedné z přednášek P. Nováka: Спрашивали у информатора, есть ли в русском языке слово *нету*, и он ответил: "Нету такого слова.") Dále srov. obrat: *Пассажиры лупили яйца, резали сало и колбасу, пили пиво и чего покрепче*. MN 3/5 1992, s. 24.

Jednou z oblastí, kde se dva útvary, terminologicky rozlišené jako kodifikovaná spisovná ruština a ruská hovorová řeč, podstatně od sebe liší (a až dosud zde vládla jistá nepropustnost) je oblast slovosledu. O spisovném jazyce je známo, že v něm ani tak nejde o slovosled ve vlastním slova smyslu, ale spíše o sled hotových "bloků", z nichž se stavi věta, jejichž členy jsou víceméně pevně spojené a nerozdělitelné. V hovorové ruštině se však od sebe jejich členy trhají velmi často, srov.: *Хлеба я купила черного*. Tyto mechanismy jsou již v literatuře podrobně popsány.⁹ V současné publicistice najdeme však i v autorské řeči četné příklady využívání mechanismů "roztržení bloku", typických pro hovorovou podobu jazyka: *Оперяется кооперация медленно*. MN 3/5 1992, s. 24; *Все это совершенно не смешно, а наоборот, очень даже серьезно*. MN 28/6 1992, s. 24; *А кто такого не видел, не слышал даже о таком никогда, тот пусть и обобщает*. MN 28/6 1992, s. 24; В каталоге "Мюр и Мерилиз" (это магазин был такой в старом здании ЦУМА) почти тысяча страниц. MN 28/6 1992, s. 24. Srov i hovorový větosled: *А что еще не приспособились, и пачки книг ногами не стаскивали, так это их дело*. MN 28/6 1992, s. 24. V literatuře se o těchto případech uvádí: "Расположение придаточного предложения перед главным для строгой письменной речи менее характерно, чем для речи непринужденной и разговорной (особенно диалогической)".¹⁰

Pod vlivem hovorové řeči se v publicistice hojně využívá parcelace a adice, tj. rozčlenění původně souvislého útvaru a dodatečného připojení vyjádření k již zakončenému útvaru. Ačkoliv zdánlivě jde o dva protikladné jevy, hranice mezi nimi jsou často plynulé. Z již uvedených (v jiné souvislosti) příkladů by sem patřil: *А кто такого не видел, не слышал даже о таком никогда, тот пусть и обобщает*. Relativně přeusspevavшей в трудах и создании страны... MN 28/6 1992, s. 24. Dále srov. *Вообще-то об этом можно писать детектив... Детектив с неправдоподобно счастливым концом (тьфу, тьфу, чтоб не сглазить)*. Где героем, за спасение которого боролось столько людей - дом. Дом, в котором восемь лет жила Марина Цветаева... LG

16/9 1992, s. 6. Tento způsob vyjadřování však již patří k případům do značné míry obehnaných, žurnalistických klišé, jejichž hodnocení nebývá vždy kladné.¹¹

Uvedenými jevy jsme již vlastně vkročili do oblasti textu. Ačkoliv je jeho výstavbě v posledních desetiletích věnována značná pozornost,¹² jde o oblast stále ještě méně prozkoumanou. Jedním z prvků, typických pro současnou ruštinu jak na rovině syntaxe věty, tak na rovině syntaxe textu, je značná míra rozčleněnosti a rozvolněnosti. Jako nejvýraznější segmentovaná konstrukce současně ruštiny bývá charakterizována konstrukce tzv. *nominativu představy*, popř. *nominativu tématu* (ve smyslu terminů *téma - réma*), řazená mezi konstrukce expresivní syntaxe, které většinou jakoby překračují větu a vstupují do textových souvislostí: А дочка вама, она историк? Дале к разволнености тексту приспівá обліба всувек, а то звалістэ такových пріпадэ, кды всувка нені граматічкы зачленэна до тексту, је в номінатівнім твару а в заворге: Расходы на эту машину (тысячи или литров бензина, что она съедает, зарплата водителю, амортизация и многое другое) оплачиваем мы из своего кармана...¹³

K rozvolněnosti textu - a současně opět příděchu expresivity a hovorovosti - přispívá časté využití výrazu "а", nikoli však ve funkci klasické spojky (a již vůbec ne odporovací, za jakou ji téměř výhradně považujeme my Češi), ale ve funkci textového konektoru, který lze nazvat aditivním: Все еще было. Но не потому, что герой труда Ахмет висел на доске почета, а о дружбе народов, армии и языкознания заботился вождь, а искусствам покровительствовал соратник, а Иван Трофимович ошущал себя рабочим классом... MN 28/6 1992, s. 24. Před každým z těchto "а" je docela dobře možné místo čárky napsat tečku, tedy vytvořit segmentovanou konstrukci. Konektor "а" se také velmi často po tečce vyskytuje: Только к концу недели, когда позиция российских и московских властей в останкинском конфликте определилась, в "Вестях" появилось что-то более ясное. А в понедельник, 22 июня, и вовсе очень толковые репортажи о действиях экстремистов. MN 28/6 1992, s. 5. Tyto konstrukce pronikají i do zcela oficiální informace, a to i v těch případech, kdy je "а" posíťováno jako nadbytečné: Указом Бориса Ельцина Пограничные войска СНГ стали российскими, перейдя в подчинение Министерству безопасности России. А командовать ими будет генерал-лейтенант Шляхтин... MN 28/6 1992, s. 2. Zaznamenali jsme i případy, kdy je "а" užito na absolutním začátku textu, zřejmě proto, aby (kromě hovorovosti) navodilo dojem, že jsme již vstoupili do komunikace, navazujeme na nějaký přervaný rozhovor: А кто-то постоянно выкручивает лампочку в лифте. Я могу его понять: лампочка стоит на Тишинке от червонца до двадцатки, тут и ангел выкрутит, если дома перебрела. MN 28/6 1992, s. 24. V přímých řečech je "а" spíše jakousi uvozovací částicí: Слушай, а давай бизнес провернем, бревно загоним! MN 3/5 1992, s. 24.¹⁴ Tolik tedy k pro nás nezvyklému užítí "а".

V jiné rovině se nachází písemný přepis mluvené řeči, máme na zřeteli případy typu *здрасте, сейчас, мам!*: Пусть начальники думают, а ему всего шесть *тыщ* платят... MN 28/6 1992, s. 24. Jak tyto případy charakterizovat? Souvisejí s tím, že

"v postmoderních systémech se uvolňuje standardizace a kodifikace jazyka vůbec, a to by mohlo vést i k určitým změnám v pravopisu - neodvisle od jeho kodifikace?" (viz pozn. č. 6, s. 149).¹⁵ A jde tu vlastně o pravopis? Je to obdoba proslulého Vukova "Piš, jak slyšíš"?

Četba současného novinového textu (zvláště těch žánrů, které mají bližší k "бмры") tedy klade celou řadu otázek, na něž není snadná odpověď. Jednotlivé (zde popsané i nepopsané) případy izolované vzaté existují především jako expresivní prostředky ve spisovné ruštině již dávno. Co zaráží, je jejich kumulace. Čtenář tohoto příspěvku si jistě všiml, že příklady jsou brány převážně ze dvou čísel MN a dále, že v jednotlivých úryvcích textu se obvykle kromě sledovaného jevu vyskytuje zároveň řada dalších (aby to bylo zřejmější, použili jsme v článku některé texty dvakrát, i když to jinak bývá pokládáno za prohřešek vůči etice práce s excerpčním materiálem). Většinou jde o postupy známé z hovorové ruštiny.¹⁶ Ostatně i toto konstatování klade celou řadu otázek. Je hovorová ruština spisovný útvar? Bezpochyby ano. (Ale obecná čeština ne.) Má svou vlastní normu, jak to prosazuje pojetí Zemské? Existují tedy dvě odlišné normy spisovné ruštiny, hovorová a psaná? Zvětšuje se v současné době prostupnost jejich norem (ve směru z hovorové do psané)? Souvisí to s nyní módním pojmem postmodernosti? Jde o proces vědomý nebo podvědomý? Odpověď na tyto otázky bude asi nutné hledat v dalším vývoji, náš článek chtěl být spíše zamyšlením nad současným stavem - se zaměřením více praktickým než teoretickým - z hlediska "českého uživatele" ruského textu.

POZNÁMKY:

- 1 Pro slovanské jazyky srov. BROZOVIČ, D.: Vuk i novoštokavska folklorna koine (Prilog tipologii slavenskih standardnih jezika), *Slavia XXIV*, 1965, 1, s. 1-27.
- 2 Viz JEDLIČKA, A.: Konstituování teorie spisovného jazyka a přínos B. Havránka k všestrannému rozvoji studia spisovných jazyků, *AUC, Philologica 1-3, Slavica Pragensia XXXIV*, 1990, s. 59-82; dále Новое в зарубежной лингвистике (Теория литературного языка в работах ученых ЧССР), ред. Н. А. Кондрамов, Москва 1988.
- 3 Srov. JEDLIČKA, A.: Rozvoj bádání o slovanských spisovných jazycích v dějinách slavistických sjezdů, in: Československá slavistika 1988. *Lingvistika, historie, Praha 1988*, s. 187-198.
- 4 Se zřetelem k ruštině se důraz na vylučnost spisovného jazyka kladl např. v období tzv. druhého jihoslovanského vlivu, důraz na demokratizaci po r. 1917.
- 5 Srov. KOŘENSKÝ, J.: O řeči postmoderné? Jak? (Výzva k diskusi), *Jazykovědné aktuality XXIX*, 1992, 3-4, s. 141-145.

- 6 viz NEUSTUPNÝ, J. V. (Monash University): Postmodernost v jazyce a jazykovědě, Jazykovědné aktuality XXIX, 1992, 3-4, s. 145-151.
- 7 V oblasti slovaných spisovných jazyků především citovaný D. Brozović.
- 8 Srov. např. Русская грамматика, 2, ред. К. Норáлек, Прага 1979, oddíl Эллиптические предложения, s. 871 n. V této příručce se rozlišují tři druhy eliptických konstrukcí: 1) не реализуется позиция сказуемого, в частности, позиция Vf; 2) не реализуются предсказуемые синтаксические позиции; 3) отсутствие реализации той или иной синтаксической позиции вызвано структурной организацией текста. Elipsa se hodnotí jako záležitost hovorové ruštiny.
- 9 Viz ЛАПТЕВА, О. А.: Русский разговорный синтаксис, Москва 1976, oddíl Явления словорасположения в устно-разговорной разновидности, s. 183 n.
- 10 Viz Русская грамматика, том 2, Синтаксис, ред. Н. Ю. Шведова, Москва 1980, с. 488.
- 11 Srov. РИНБЕРГ, В. Л.: Конструкции связного текста в современном русском языке, Львов 1987, s. 36: "Нет единомышленников и в отношении использования этих структур в учебных творческих работах. Вполне реальным представляется опасение, что их употребление под влиянием художественной литературы и прессы может помешать учащимся овладеть нормами структуры кодированного предложения. Известны, например, высказывания скептиков, которые относятся весьма отрицательно к парцелляции, усматривая к ней угрозу предложению." Z další literatury podrobně se zabývající touto problematikou: ВАННИКОВ, Ю. Н.: Синтаксис речи и синтаксические особенности русской речи, Москва 1979.
- 12 Srov. např. Синтаксис текста, ред. Г. А. Золотова, Москва 1979, kde jsou opublikovány i příspěvky českých rusistů.
- 13 Podrobněji o uvedené problematice viz АКИМОВА, Г. Н.: Новое в синтаксисе современного русского языка, Москва 1990.
- 14 Podrobněji srov. ТРОСТЕРОВА, Z.: Expanze spojovacího výrazu 'a' v současných ruských textech? Slavia, 61, 1992, 2, s. 137-149.
- 15 Ostatně sama problematika pravopisné kodifikace je velmi rozporuplná, jak o tom svědčila diskuse okolo připravovaných Pravidel českého pravopisu. Jsou zastánci jeho určité výlučnosti (podle nich např. ten, kdo píše prezident, orientalizuje české duchovní prostředí), jsou zastánci "přirozeného vývoje" (ale co si pod ním představit?), jsou zastánci rozumného sblížení s hovorovou podobou, ale hlavně účelnosti a přehlednosti pravopisných pravidel. Srov. článek STICH, A.: Dokolečka dokola - o tom českém pravopisu, Literární noviny 7/1 1993, s. 6.
- 16 Té byla v posledních desetiletích věnována značná pozornost, kromě monografie Laptevé (pozn. 9) srov. Русская разговорная речь, ред. Е. А. Земская, Москва 1973; ЗЕМСКАЯ, Е. А., КИТАЙГОРОДСКАЯ, М. В., ШИРЯЕВ, Е. Н. Русская разговорная речь, Москва 1981.